

POSELSTVÍ SVATÉHO OTCE FRANTIŠKA PRO SLAVENÍ SVĚTOVÉHO DNE MODLITEB ZA PÉČI O STVOŘENÍ

(1. 9. 2024)

Doufej a jednej v souladu se stvořením

Drazí bratři a sestry,

„Doufej a jednej v souladu se stvořením“ je tématem Dne modliteb za péči o stvoření, který se bude slavit letos 1. září. Odkazuje na List svatého Pavla Římanům 8,19-25: apoštol objasňuje, co znamená žít podle Ducha, a zaměřuje se na zaručenou naději ve spásu skrze víru, která znamená nový život v Kristu.

1. Začněme tedy jednoduchou otázkou, na kterou však nemusí být jednoznačná odpověď: Jestliže jsme skutečně věřící, *jakým způsobem jsme přišli k víře?* Není to ani tak proto, že „věříme“ v něco transcendentního, co náš rozum nemůže pochopit, v nedosažitelné tajemství vzdáleného a neznámého, neviditelného a nepojmenovatelného Boha. Svatý Pavel by řekl, že je to spíše *proto, že v nás přebývá Duch Svatý*. Ano, jsme věřící, protože samotná Boží láska „je nám vylita do srdce“ (Řím 5,5). Proto je nyní Duch skutečně zárukou našeho dědictví (srov. Ef 1,14) a pobízí nás, abychom vždy usilovali o věčná dobra *podle plnosti Ježíšova krásného a dobrého lidství*. Duch činí věřící tvořivými, proaktivními v lásce. Uvádí je na velkou cestu duchovní svobody, která však není ušetřena boje mezi logikou světa a logikou Ducha, jejichž plody jsou navzájem protikladné (srov. Gal 5,16-17). Jak víme, prvním plodem Ducha a souhrnem všech ostatních je *láska*. Věřící, vedeni Duchem Svatým, jsou tedy Božími dětmi a mohou se k Bohu obracet oslovením „Abba, Otče“ (Řím 8,15), stejně jako Ježíš, se svobodou těch, kteří už nepodléhají strachu ze smrti, protože Ježíš *vstal z mrtvých*. Zde je velká naděje: Boží láska zvítězila, vítězí vždy a zvítězí opět. Pro nového člověka, který žije v Duchu, je úděl slávy navzdory vyhlídce na fyzickou smrt již zajištěn. Tato naděje nezklame, jak připomíná i *bula vyhlášující příští Jubilejní rok*.¹

2. Život křesťana je životem ve víře, činným v lásce a překypujícím nadějí při očekávání návratu Pána v jeho slávě. Problém nepředstavuje „zpoždění“ parusie, jeho druhého příchodu. Otázka zní jinak: „Nalezne Syn člověka na zemi víru, až přijde?“ (Lk 18,8). Ano, víra je dar, je plodem přítomnosti Ducha v nás, ale je to také *úkol*, který je třeba plnit ve svobodě a v poslušnosti Ježíšovu přikázání lásky. V tom spočívá ona blahoslavená naděje, o níž máme svědčit: Kde? Kdy? A jak? V rámci *dramat trpícího lidského těla*. Pokud někdo sní, musí nyní snít s otevřenými očima, povzbuzován vizí lásky, bratrství, přátelství a spravedlnosti pro všechny. *Křesťanská spása vstupuje do hlubin bolesti světa*, která se nedotýká jen člověka, ale celého vesmíru, přírody samotné, *oikos* [domu] člověka, jeho životního prostředí; chápe stvoření jakožto „pozemský ráj“, matku Zemi, která by měla být *místem radosti a příslibem štěstí pro všechny*. Křesťanský optimismus vychází z živé naděje: ví, že všechno směřuje k Boží slávě, ke konečnému dovršení v jeho pokoji, k tělesnému vzkříšení ve spravedlnosti, „stále víc a víc k zářivé podobě“ (2 Kor 3,18). V čase, který plyne, však sdílíme bolest a utrpení: *celé stvoření sténá* (srov. Řím 8,19-22), sténají křesťané (srov. v. 23-5) a sténá sám Duch (srov. v. 26-7). *Sténání vyjadřuje neklid a utrpení spolu s touhou a přáním*. Vzdechy vyjadřují *důvěru v Boha a spoléhání* na jeho milující i náročné společenství s námi, když očekáváme naplnění jeho plánu, kterým je radost, láska a pokoj v Duchu Svatém.

3. Celé stvoření je zapojeno do tohoto procesu nového zrození a se sténáním očekává osvobození: je to skrytý růst, který dozrává, téměř jako hořčičné zrno, které se stane velkým stromem, nebo jako

¹ *Spes non confundit*, bula vyhlášující Řádné jubileum roku 2025 (9. května 2024).

kvas v těstě (srov. Mt 13,31-3). Počátky jsou nepatrné, ale očekávané výsledky mohou být nekonečně krásné. Podobně jako při očekávání zrození – zjevení Božích dětí – lze naději vnímat jako možnost obstát uprostřed protivenství, nenechat se odradit v časech soužení nebo tváří v tvář lidskému barbarství. Křesťanská naděje nezklame, ale ani neoklame; ačkoli sténání stvoření, křesťanů a Ducha Svatého je očekáváním a předjímáním spásy, která již působí, přesto nyní snášíme mnohá utrpení, jež svatý Pavel popisuje jako soužení, útlak, pronásledování, hlad, bídu, nebezpečí, zabití (srov. Řím 8,35). Naděje je tedy alternativní interpretace dějin a lidských záležitostí; nikoliv iluzorní, ale realistická, je to realismus víry, která vidí neviditelné. Tato naděje je trpělivým čekáním, podobně jako Abrahámovo ne-vidění. Rád připomínám onoho velkého věřícího vizionáře, kterým byl Jáchym z Fiore, kalábrijský opat „obdařený prorockým duchem“, jak píše Dante Alighieri.² V době krvavých bojů, konfliktů mezi papežstvím a císařstvím, v době křížových výprav, herezí a zesvětštění církve uměl poukázat na ideál nového ducha soužití mezi lidmi, vyznačujícího se všeobecným bratrstvím a křesťanským mírem, plodem žitého evangelia. Tohoto ducha přátelství ve společnosti a univerzálního bratrství jsem představil v encyklice *Fratelli tutti*. A takový soulad mezi lidmi se musí rozšířit i na stvoření, v „situovaném antropocentrismu“ (srov. *Laudate Deum*, 67), v odpovědnosti za lidskou a integrální ekologii, na cestě ke spáse našeho společného domova i nás, kteří v něm žijeme.

4. Proč je na světě tolik zla? Proč tolik nespravedlnosti, tolik bratrovražedných válek, v nichž umírají děti, ničí se města, znečišťuje se životní prostředí člověka, znásilňuje se a devastuje matka Země? Svatý Pavel s nepřímým odkazem na Adamův hřích říká: „Víme přece, že celé tvorstvo zároveň sténá a spolu trpí až doposud“ (Řím 8,22). Morální boj křesťanů je spojen se „sténáním“ stvoření, protože „bylo podrobeno nicotnosti“ (v. 20). Celý kosmos a každé stvoření „netrpělivě sténají a touží“, aby byl překonán současný stav a obnoven ten původní; osvobození člověka totiž zahrnuje i osvobození všech ostatních tvorů, kteří se solidárně s postavením člověka ocitli pod jhem otroctví. Stejně jako člověk je i stvoření – ne vlastní vinou – zotročeno a není schopno plnit to, k čemu bylo stvořeno, tj. mít trvalý smysl a cíl. Je vystaveno rozpadu a smrti, což je ještě umocněno zneužíváním přírody člověkem. Ale naopak, spása člověka v Kristu je jistou nadějí i pro stvoření; vždyť „i samo stvoření bude vysvobozeno z poroby porušení a dosáhne svobody ve slávě Božích dětí“ (Řím 8,21). V *Křesťanstvím vykoupení je tedy možné s nadějí spatřovat pouto solidarity mezi lidmi a všemi ostatními tvory*.

5. V nadějném a vytrvalém očekávání Ježíšova slavného návratu udržuje Duch Svatý společenství věřících v bdělosti a neustále je poučuje, vyzývá je k proměně životního stylu, k odporu proti ničení životního prostředí lidmi a k projevům sociální kritiky, která je svědectvím především o možnosti změny. Tato změna spočívá v přechodu od arogance těch, kdo chtějí ovládat druhé a přírodu – redukovat na objekt, s nímž lze manipulovat –, k pokoře těch, kdo se starají o druhé a o stvoření. „Když totiž lidé tvrdí, že zaujímají Boží místo, stávají se svými vlastními největšími nepřáteli“ (*Laudate Deum*, 73), protože Adamův hřích zničil základní vztahy, jimiž člověk žije: vztah k Bohu, k sobě samému a k ostatním lidem i vztah ke kosmu. Všechny tyto vztahy musí být synergicky obnoveny, zachráněny a „vedeny do pořádku“. Žádný z nich nesmí chybět. Chybí-li jeden, všechno selhává.

6. *Doufat a jednat v souladu se stvořením* znamená především spojit síly a společně se všemi muži a ženami dobré vůle pomáhat „znovu promyslet mimo jiné otázku lidské moci, jejího významu a jejích hranic. Naše moc totiž během několika desetiletí freneticky vzrostla. Dosáhli jsme impozantního a úžasného technologického pokroku, a neuvědomili jsme si, že jsme se zároveň proměnili ve vysoce nebezpečné bytosti, schopné ohrozit životy mnoha bytostí i naše vlastní přežití“ (*Laudate Deum*, 28). Nekontrolovaná moc plodí monstra a obrací se proti nám samým. Proto je dnes naléhavě nutné klást etické meze rozvoji umělé inteligence, která by díky své schopnosti kalkulace a simulace mohla být mnohem více využita k nadvládě nad člověkem a nad přírodou než ke službě míru a integrálnímu rozvoji (srov. *Poselství ke Světovému dni míru 2024*).

7. „Duch Svatý nás provází životem“; tomu dobře porozuměli chlapi a dívky, kteří se sešli na Svato-petrském náměstí na prvním Světovém dni dětí, jenž připadl na neděli Nejsvětější Trojice. Bůh není abstraktní idea nekonečna, ale milující Otec, Syn, přítel a vykupitel každého člověka, a Duch Svatý,

² *Božská komedie, Ráj*, XII, 141.

který vede naše kroky na cestě lásky. Poslušnost Duchu lásky *radikálně mění postoj člověka*: z „dravce“ se stává „pěstitel“ zahrady. *Země je svěřena člověku, ale zůstává Boží* (srov. Lv 25,23). To je teologický antropocentrismus židovsko-křesťanské tradice. Nárok vlastnit a ovládat přírodu, manipulovat s ní podle svého zalíbení, je proto určitou formou modlářství. Je to prométheovský člověk, který, opojený vlastní technokratickou mocí, arogantně uvádí zemi do stavu ne-milosti, tedy stavu zbaveného Boží milosti. Je-li však onou Boží milostí Ježíš, který zemřel a vstal z mrtvých, pak platí to, co řekl Benedikt XVI.: „Věda svět nespasí. Člověk je vykoupen skrze lásku“ (encyklika *Spe salvi*, 26), skrze Boží lásku v Kristu, od níž nás nic a nikdo nemůže odloučit (srov. Řím 8,38-9). Stvoření, které je neustále přitahováno ke své budoucnosti, není statické ani uzavřené samo do sebe. I díky objevům současné fyziky je dnes naše poznání stále více fascinováno propojením hmoty a ducha.

8. Ochrana stvoření je tedy nejen etickou, ale také výsostně teologickou otázkou; týká se totiž prolínání tajemství člověka a tajemství Boha. *O tomto prolínání lze říci, že je „generativní“* v tom smyslu, že se vrací k aktu lásky, kterým Bůh stvořil člověka v Kristu. Tento stvořitelství akt Boha umožňuje a zakládá svobodné jednání člověka a celou jeho etiku: je svobodný právě v tom, že *je stvořen k obrazu Boha, kterým je Ježíš Kristus*, a z tohoto důvodu „je zástupcem“ stvoření v samotném Kristu. Transcendentní (teologicko-etická) motivace zavazuje křesťana k prosazování spravedlnosti a míru ve světě, a to i prostřednictvím univerzálního určení dober: jde o *zjevení Božích dětí, na které stvoření čeká a sténá jako v porodních bolestech*. V sázce není jen pozemský život člověka v tomto čase, ale také a především jeho osud na věčnosti, *eschaton* naší blaženosti, ráj našeho pokoje, v *Kristu, Pánu kosmu, ukřížovaném a vzkříšeném z lásky*.

9. Doufat a jednat v souladu se stvořením pak znamená žít vtělenou víru, která umí vstoupit do trpícího a doufajícího „těla“ druhých a sdílet očekávání tělesného vzkříšení, k němuž jsou věřící předurčeni v Kristu Pánu. V Ježíši, věčném Synu, který na sebe vzal lidské tělo, *jsme skutečně dětmi Otce*. Skrze víru a křest začíná pro věřícího život podle Ducha (srov. Řím 8,2), *svatý život, který žijeme jako děti Otce*, jako Ježíš (srov. Řím 8,14-7), neboť mocí Ducha Svatého v nás žije Kristus (srov. Gal 2,20). Tímto způsobem se náš život může stát písní lásky k Bohu, k lidstvu, se stvořením a pro stvoření a nacházet svou plnost ve svatosti.³

Dáno v Římě u Sv. Jana Lateránského dne 27. června 2024.

FRANTIŠEK

³ Poeticky to vyjádřil rosminiánský kněz Clemente Rebor: „Zatímco stvoření stoupá v Kristu k Otci, / v tajemném osudu / vše je smutek porodu: / nakolik je třeba zemřít, aby se zrodil život! / A přece z jedné Matky, jediné, která je božská, / ke světlu šťastně přichází: / život, který láska v slzách plodí, / a pokud touží, tady dole je to poezie; / ale jen svatost naplňuje píseň“ (Curriculum vitae, „Poezie a svatost“: *Básně, prózy a překlady*, Milán 2015, s. 297).